

НОВІ ПІДХОДИ ДО СКЛАДАННЯ ПІДРУЧНИКІВ З ПІДГОТОВКИ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Саснко Н.В.

*професор, д.пед.н., професор кафедри іноземних мов
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету
м. Харків, Україна*

Відповідно до теорії концентричних кіл, запропонованої Б. Качру [2], всі країни, в яких використовується англійська мова, можна поділити на три групи (кола). Приналежність до однієї з цих груп визначається історичними передумовами та ставленням до мовних норм.

До внутрішнього кола належать країни, в яких поширення англійської мови пов'язане з міграцією її носіїв з Англії в інші регіони світу і в яких англійська мова є першою та офіційною (Австралія, Нова Зеландія, Англія, Ірландія, англomовна частина Канади та деякі інші). Загальна кількість населення країн внутрішнього кола становить приблизно 380 мільйонів.

Зовнішнє коло складається з країн, які в минулому колоніально залежали від англomовних націй. У цих регіонах англійська не є рідною (Нігерія, Індія, Пакистан, Бангладеш, Малайзія, Танзанія та ін.). Загальна кількість населення країн зовнішнього кола варіюється від 150 до 300 мільйонів.

Коло, що розширюється – це країни, в яких англійська мова є лише засобом міжкультурної комунікації і результатом її масового вивчення (Китай, Єгипет, Індонезія, неанглomовна Європа та ін.). За приблизними підрахунками, населення країн цього кола може сягати 1 мільярда осіб.

Таким чином, переважна більшість жителів планети, які використовують англійську мову як засіб міжнаціонального спілкування, є представниками різноманітних культур, й ігнорування цієї культурної різноманітності може стати перешкодою для встановлення та підтримки контактів між ними. Як цього уникнути і як відобразити цю культурну різноманітність у курсах

навчання міжкультурної комунікації, залишається відкритим питанням, з якого тривають дискусії.

У. Келес та Б. Язан [3] провели аналіз того, як представлені різні культури в сучасних підручниках з англійської мови, і дійшли висновку, що культури країн внутрішнього кола зберігають своє домінування у змісті видань, а от зовнішнє коло, що розширюється, представлено явно недостатньо і становить всього близько 10 % змісту підручників.

Ці результати свідчать, що у фокусі уваги залишаються культури західного, європейського та англо-американського світу англомовних спільнот. Такий дисбаланс у поданні світових культур приводить дослідників до висновку, що автори підручників недостатньо формують глобальну культурну свідомість тих, хто вивчає англійську мову, недооцінюють багатокультурний погляд на сучасний світ, тому вони закликають розробників навчальних матеріалів критично підходити до створення дискурсивних конструкцій, які формують полікультурну свідомість студентів.

Люди в усьому світі, що належать до різних культур і спільнот, сьогодні покладаються на англійську мову як засіб спілкування в освітніх, ділових, розважальних цілях, як у фізичному, так і віртуальному просторі. Таке різноманіття аспектів використання мови говорить лише про те, що ознайомлення тих, хто вивчає мову, тільки з англо-американським культурним контентом, явно недостатньо. Тому в останні десятиліття у методиці навчання іноземних мов одним із центральних є питання про те, чию культуру викладати і які спільноти мають бути представлені у навчальних матеріалах.

У дослідженнях цієї проблеми існує певний консенсус стосовно того, що студенти повинні вивчати культури спільнот, які говорять мовою, що вивчається, а також вміти висловлюватися про власну культуру цією мовою [3].

Серед точок зору, які саме культури включати у зміст навчання міжкультурної комунікації, найбільш логічною та обґрунтованою є думка М. Кортацці та Л. Джин, які вважають, що в курс викладання англійської мови

мають бути інтегровані три джерела культурних матеріалів: рідна культура студента, цільова культура (тобто культура англомовних країн) та міжнародна культура (тобто культури різних країн світу) [3].

При сьогоdnішньому різноманітті фрагментарних інтернет-ресурсів, що стосуються різних аспектів культур багатьох народів, поки саме підручники є тим джерелом, в якому культурологічна інформація може бути структурована та викладена у систематизованому методично обробленому вигляді. При цьому будь-який сучасний підручник має враховувати мультимодальність сучасної освіти.

Наші студенти живуть у світі, наповненому зображеннями та звуками у поєднанні з текстами, тобто мультимодальному світі, особливості якого треба враховувати при розробці навчальних матеріалів. Необхідно переосмислювати суть сучасної комунікації та вчити студентів не лише читати мультимодальні тексти (viewing), а й вміти самостійно генерувати та передавати мультимодальний контент (representing). Цей новий вид грамотності життєво важливий для нинішнього покоління, оскільки відповідає їхньому способу життя та особливостям взаємодії з оточуючими.

В процесі підготовки навчальних матеріалів доцільно використовувати підходи, засновані на різних фундаментальних засадах, що стосуються людської природи, поведінки, когніції та розрізняються з погляду концептуалізації культури, комунікації і методів дослідження, що використовуються [4, с. 31]. Йдеться про суспільствознавчий, або функціоналістський підхід, заснований на психологічних даних, метою якого є опис і прогнозування поведінки комунікантів; інтерпретативний підхід, який спирається на дослідження в галузі антропології і соціолінгвістики, носить описовий характер й виходить з того, що культура створюється й існує завдяки людській діяльності; критичний підхід, який ґрунтується на сприйнятті культури як сфери суперництва, із врахуванням економічних і політичних сил, що впливають на особливості комунікації.

З урахуванням цих підходів роботу з навчальним матеріалом до курсу міжкультурної комунікації доцільно проводити в кілька етапів.

Перший етап передбачає засвоєння фонової інформації про факти певної культури у вигляді культурологічних текстів, наскільки можна на контрастивній основі порівняно з фактами власної культури, тобто отримання певних знань. При цьому основну увагу слід зосередити на розумінні комунікативних моделей усередині окремої культурної групи.

Наступним етапом є інтерпретація засвоєних фактів про різні культури в міжкультурних контактних та конфліктних ситуаціях, виділення етнічних, політичних та економічних особливостей культур, що впливають на мислення, цінності та дії представників конкретної спільноти, аналіз текстів, особливо тих, що виробляються засобами масової інформації (телепередачі, відеоматеріали, публікації в пресі) і роблять значний внесок у формування культури сучасної молоді.

На заключному етапі корисно відтворення міжкультурних ситуацій, під час яких студенти виконують ролі представників різних культур. Цей напрямок зазвичай реалізується з використанням функціональних методів, пов'язаних з теорією комунікаційного пристосування, яка стверджує, що в ситуаціях міжкультурної комунікації люди часто змінюють моделі своєї комунікативної поведінки, пристосовуючись до моделей партнерів зі спілкування. Наприклад, при спілкуванні з іноземцем ми можемо говорити повільніше, ясніше і чіткіше, використовувати менше жаргонної лексики, полегшуючи процес спілкування для співрозмовника.

Таким чином, сучасний глобалізований світ, зростаюча академічна та наукова мобільність привели до багатомовних суспільств, у яких лінгвістичні обміни між носіями та неносіями мов стали поширеною практикою, посилюючи значення не лише мовної, а й міжкультурної компетентності.

Ціль міжкультурного навчання визначаємо як підготовку до контакту з іншою культурою, адекватну поведінку в умовах чужої культури, формування транснаціональної культури особистості. Організація такого навчання потребує ретельно розроблених навчальних матеріалів, що враховують різноманітність світових культур та мультимодальний підхід до сучасних методів навчання.

Список використаних джерел:

1. Cortazzi M., Jin, L. Cultural mirrors: Materials and methods in the EFL classroom. In Hinkel, E. (Ed.), Culture in second language teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. P. 196–219.
2. Kachru B.B. The Alchemy of English: The Spread, Functions, and Models of Non-Native Englishes. Oxford: Pergamon Press, 1986. 200 p.
3. Keles U., Yazan B. Representation of cultures and communities in a global ELT textbook: A diachronic content analysis. Language Teaching Research. 2023, Vol. 27(5). P. 1325–1346.
4. Martin J.N., Nakayama T.K. Intercultural Communication in Contexts. Mountain View, California : Mayfield Publishing Company, 1999. 364 p.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ДІАЛОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Семененко І.Є.

*доцент, канд.пед. н., доцент кафедри мовної підготовки
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету
м. Харків, Україна*

Метою мовної підготовки іноземних студентів є не тільки засвоєння ними певного об'єму лексичних одиниць, формування необхідних компетенцій у різних видах мовленнєвої діяльності, а й розвиток творчих здібностей студентів, стимулювання їхньої самостійної продуктивної навчальної діяльності. Шляхами досягнення цього є створення умов для активної співпраці викладача і студентів як рівноправних партнерів навчання, перехід від трансляційної навчальної діяльності до діалогового подання змісту мовної підготовки.

Діалогова взаємодія як засіб формування мовленнєвої компетентності іноземних студентів реалізується в межах педагогіки співпраці (зокрема